

بررسی ماده ۱۲ کنوانسیون سازمان ملل متحد در استفاده از ارتباطات الکترونیکی در قراردادهای بین المللی (۲۰۰۵)

سکینه اسدزاده^۱

^۱ دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

نویسنده مسئول:

سکینه اسدزاده

چکیده

با توسعه تجارت الکترونیک و همه گیر شدن کامپیوتر و تکنولوژی اطلاعات، مفهوم سنتی قرارداد منعقد شده بین دو شخص با توافقاتی مواجه شده است که دارای شرایط و اصطلاحات از پیش تعریف شده ای بوده و با استفاده از نرم افزارهای هوشمند کامپیوتری یا سامانه های داده پیام خودکار بدون مداخله یا نظارت انسان در طول مذاکره و توافق منعقد می شوند و موسوم به «قراردادهای خودکار» هستند. قراردادهای مذکور که زیرمجموعه قرارداد الکترونیکی بمعنای اخص قرار می گیرند تا به امروز در قوانین متعددی بطور صریح و یا ضمنی اشاره شده اند؛ لیکن آخرین مقرر قانونی در خصوص آن ها کنوانسیون سازمان ملل متحد در استفاده از ارتباطات الکترونیکی در قراردادهای بین المللی سال ۲۰۰۵ شائکهای است. ماده ۱۲ کنوانسیون بیان داشته است: «اعتبار یا قابل اجراء بودن قراردادی که از طریق روابط متقابل سیستم پیام خودکار با یک شخص حقیقی یا از طریق کنش های متقابل سیستم های داده پیام منعقد شده، نمی تواند صرفاً به این دلیل که شخص حقیقی اقدامات خاصی که به وسیله سیستم های پیام خودکار انجام شده یا قراردادهای منتج از آن را، بررسی نکرده یا در آن مداخله ای نداشته مورد انکار قرار گیرد». ماده ۱۲ کنوانسیون با یک مشکل قانونی مورد انتقاد مواجه است و آن اهلیت اشیا بی جانی چون کامپیوتر در ایجاد قرارداد الزام آور می باشد. به عبارتی دیگر، چنانچه دخالت یا بررسی یک شخص حقیقی را در پروسه تشکیل قرارداد لازم بدانیم، امتیازات حاصله در استفاده از سامانه های خودکار بی فایده شده و «اصل عدم تبعیض» که کنوانسیون مبتنی بر آن است نادیده گرفته می شود.

واژگان کلیدی: سامانه داده پیام خودکار، قرارداد خودکار، شخصیت حقوقی، ماهیت نرم افزار هوشمند

مقدمه

در ۲۳ نوامبر ۲۰۰۵ مجمع عمومی سازمان ملل کنوانسیون جدیدی را در رابطه با استفاده از ارتباطات الکترونیکی در قراردادهای بین المللی تصویب نمود. این اولین کنوانسیون بین المللی است که بطور خاص برای امور تجاری متقابل الکترونیکی طرح ریزی شده است. دیگر کنوانسیون ها از جمله کنوانسیون شورای اروپا درباره ارتباط سایبری ۲۳ نوامبر ۲۰۰۱^۱ به تسهیل اجرای قانون در رابطه با جرایم ارتكابی

^۱. Council of Europe on Cyber

آنلاین منجمله حک اینترنتی، جرائم جنسی کودکان یا فحاشی توجه داشتند. به عبارت دیگر سایر کنوانسیون ها از جمله کنوانسیون ۱۹۸۰ وین درباره قراردادهای خرید و فروش بین المللی کالاها در خصوص روش های ارتباطی فکس و تلگرام پیش بینی شده بودند و کنوانسیون ۲۰۰۵ سازمان ملل خلأهای قبلی را پر کرده است (Przemyslaw Polanski, 2007).

گفته می شود که از اساسی ترین مواد این کنوانسیون "ماده ۱۲" آن می باشد که صراحتاً قرارداد منعقدۀ توسط یک سیستم رایانه ای و شخص حقیقی یا بوسیله روابط متقابل سیستم های پیام خودکار را به رسمیت شناخته است. نفوذ یا اعتبار چنین قراردادهایی صرفاً به این دلیل که هیچ شخص حقیقی در اعمال شخصی انجام شده به وسیله سیستم های پیام رسان خودکار یا در انعقاد قراردادهای منتج دخالتی نداشته است، انکار نخواهد شد^۲. بنابراین با قراردادهای الکترونیکی منعقدۀ از طریق پایگاه های اینترنتی یا پیام های تبادل الکترونیکی داده (EDI) شبیه قراردادهای کاغذی (سنتی) برخورد می شود (کاوایر، ۱۳۸۷).

۱. قراردادهای الکترونیکی:

الف - در معنای عام:

اصطلاح قرارداد الکترونیکی (داد و ستد الکترونیکی) در معنای عام به همه جنبه های تجارت اطلاق می شود که فن آدرس های اطلاعاتی می تواند بر آن موثر باشد و به طور کلی معرف شیوه ای از داد و ستد است که در آن از فن آوری اینترنت به منظور بهبود فرآیند داد و ستد و ارتقاء سطح ارائه خدمات به مشتری استفاده می شود و تمامی ابعاد مادی و غیرمادی را در بر می گیرد (آهنی، ۱۳۸۸). بطور عموم قرارداد الکترونیکی از لحاظ شرایط اساسی قرارداد و تنظیم آثار مترتب بر آن تابع احکام و قواعد عمومی حقوق قراردادهای و تعهدات می باشد ولی از لحاظ ویژگی های فنی و روش های انعقاد و نحوه حمایت آثار حقوقی آن مستلزم باز شناخت و تطابق دقیق آن با اصول و قواعد کلی حاکم بر قراردادهاست (مقامی نیا، ۱۳۹۱).

ب - در معنای خاص:

قرارداد الکترونیکی در معنای اخص قراردادی است که شخص حقیقی یا در یک طرف قرارداد یا هر دو طرف قرارداد دخالت یا نظارت ندارد. نمونه چنین قراردادهایی که موضوع مقاله حاضر است، قراردادهایی هستند که بطور خودکار و با استفاده از نرم افزارهای هوشمند منعقد گردیده اند. تفاوت این نوع قراردادی با قرارداد الکترونیکی نوع اول، بدلیل اینکه عامل انسان در آن ها وجود ندارد، علاوه بر آثار حقوقی ناشی از قراردادهای منعقدۀ بوسیله آنها، در مورد قواعد حاکم بر شیوه انعقاد آن ها نیز می باشد. از جمله «أهلیت اشیای بی جانی^۳» چون کامپیوتر در ایجاد قرارداد الزام آور (Killin, 2008, p. 186). چنانچه دخالت یا بررسی یک شخص حقیقی را در پروسه تشکیل قرارداد لازم بدانیم، امتیازات حاصله در استفاده از سامانه های خودکار بی فایده شده و «أصل عدم تبعیض^۴» که کنوانسیون مبتنی بر آن است نادیده گرفته خواهد شد.

۲. نرم افزار هوشمند^۵ یا سیستم داده پیام اتوماتیک^۶:

اصطلاح داده پیام خودکار که در بند (ز) ماده ۴ کنوانسیون ۲۰۰۵ سازمان ملل چنین تعریف شده است (عبارت است از برنامه رایانه ای یا وسایل الکترونیکی یا دیگر وسایل خودکاری که برای شروع به اقدام یا پاسخ به داده پیام یا اجرای تمام یا قسمتی از آن بدون نیاز به نظارت و مداخله شخص حقیقی در زمان شروع عملیات یا پاسخ به داده پیامی که توسط سامانه تولید شده، به کار گرفته می شود). «سیستم هایی هستند با نرم افزارهایی (الکترونیک؛ عامل) که برای انجام قسمتی از یا تمام روند تصمیم گیری منتج به قرارداد طراحی شده اند»؛ البته بایستی بین سیستم های «تماماً خودکار^۷» و «قسمتی خودکار^۸» تفاوت قائل شد؛ برخلاف ماده ۱۲ کنوانسیون که بین این دو تفاوتی متصور نشده است. با وجود این بر اساس ماده مذکور، کافی است که بخشی از روند تصمیم گیری منتج به قرارداد بطور هوشمند و خودکار صورت گیرد که در این صورت اعتبار و قابلیت اجرایی قرارداد قابل شناسایی خواهد بود با وجود اینکه عامل انسان در آن دخالت یا

^۲. Article 12: (A contract formed by the interaction of an automated message system and a natural person, or by the interaction of automated message systems, shall not be denied validity or enforceability on the sole ground that no natural person reviewed or intervened in each of the individual actions carried out by the automated message systems or the resulting contract).

^۳. Ability of Inanimate Objects

^۴. Principle of non-Discrimination

^۵. Intelligent Software

^۶. Automated message system

^۷. Completely Automated Systems

^۸. Partially Automated Systems

واریسی نداشته باشد (Killian, 2008, p. 185). سیستم داده پیام اتوماتیک یا خودکار عبارت اصلاح شده ای برای عناوین قدیمی تر هم چون «نماینده نرم افزاری»^۹ و «نماینده الکترونیکی»^{۱۰} است. لیکن با وجود کارآمدی این طریقه انعقاد قرارداد، قانون تجارت الکترونیک ایران صراحت لازم را در خصوص انعقاد قراردادهای منعقد از طریق سامانه داده پیام خودکار را ندارد (السان، ۱۳۹۳).

۳. مداخله^{۱۱}:

مداخله، اصطلاح دیگری است که در کنوانسیون تعریف نشده است ولی معنای آن در رشته کامپیوتر و کاربرد عمومی قابل استنباط است. این اصطلاح ممکن است به موردی اشاره داشته باشد متشکل از همکاری آگاهانه وارداتی در رسیدگی به اجرای هدف واقعی. در اینجا هدف تشکیل قرارداد است لذا تشکیل قرارداد مرکب از چند عبارت (شامل جمع اوری اطلاعات، ذخیره، ارسال و شکل دادن به تصمیم) است که هر یک ممکن است توسط مداخله صرف سیستم داده پیام خودکار و یا با مشارکت شخص حقیقی صورت گیرد. در ماده ۱۲ همانند ماده ۴ و ۱۴ از مداخله شخص حقیقی در سیستم داده پیام خودکار صحبت نشده است. ماده ۱۲ ابتدائاً عبارت کلی (شخص) را به جای عبارت مقید (شخص حقیقی) به کار برده بود ولی عبارت شخص حقیقی به پیروی از تعریف سیستم داده پیام انتخاب شده است نه برای تفکیک آثار قرارداد منعقد توسط آنها (Killian, 2008).

۴. اعتبار یا قابلیت اجرائی:

سیستم های حقوقی مختلف اصولاً قائل بر این هستند که اعتبار یا لازم الاجرائی قرارداد در جایی است که قرارداد به صورت نوشته یا ضبط شده یا با عبارات خاصی منعقد شده باشد. ماده ۱۲ با الزامات فوق الذکر روبرو نبوده است بلکه صرفاً ثابت کرده است که اعتبار یا لازم الاجرائی قرارداد نمی تواند به خاطر منتج شدن عملکردهای قراردادی از یک سیستم داده پیام الکترونیکی که هیچ عامل انسانی در آن دخیل نبوده است مورد انکار و تردید قرار گیرد. در ابتدای امر به نظر میرسد هر نوع سیستم داده پیام خودکار با مدل سنتی قرارداد که مبتنی بر مداخله اشخاص حقیقی که قصد باطنی خود را بیان می نمایند و ملزم به توافق می باشند تناقض دارد لیکن چنین نیست.

ماده ۱۲ کنوانسیون در پی این نیست که با استفاده از سیستم پیام خودکار به نیازمندی قانونی سنتی خاتمه داده یا لزوم وجود عناصر قراردادی (همانند ایجاب قبول، تداخل) را تغییر داده باشد؛ بلکه این ماده بیان داشته است که چنانچه طرفین ابزارهای الکترونیکی و سیستم های خودکار را به منظور سهولت روند قراردادی شان انتخاب نمایند موجب از بین رفتن اعتبار یا لازم الاجرائی مبادلات آنها نمی شود (Killian, 2008, p. 184).

۵. انعقاد قرارداد خودکار (انعقاد قرارداد از طریق نرم افزار هوشمند یا سیستم داده پیام اتوماتیک):

کاربرد سیستم داده پیام خودکار این است که یا داده های الکترونیکی را بدون بررسی یا دخالت شخص حقیقی ایجاد می کند یا به این داده ها پاسخ می دهد. چارچوب کلی^{۱۲} عامل موسس^{۱۳} یا غیر مستقیم (واسط)^{۱۴} در تجارت الکترونیکی یک مارکت عظیم الجثه و پیشرفته مشخص و مبرز می گردد.

عامل الکترونیکی^{۱۵} برای اصطلاح سیستم داده پیام خودکار معنایی شناخته شده است. یک واسط الکترونیکی عبارتست از یک برنامه کامپیوتری که یا مستقلاً عمل می کند یا به پیام های الکترونیکی پاسخ می دهد یا بدون بررسی و نظارت عامل انسانی عمل می نماید. در حالت معمولی، مبادلات خودکار به مانند واسطه الکترونیکی قائم مقام قانونی^{۱۶} یا اشخاصی انجام می شود (اشخاص مستقیماً وارد معامله با شخص دیگر نمی شوند بلکه عوامل الکترونیکی را به جای خودشان بکار می برند). بنابراین طرفینی که عوامل الکترونیکی را به کار می گیرند نسبت به نتایج و آثار اقدام خود نیز ملزم خواهند بود.

از آنجایی که عوامل الکترونیکی فعالیت های هوشمندی چون جستجو؛ چرخش موتور جستجو؛ گواهی ها؛ مبادلات یا ارتباطات را انجام می دهند، خصایص بشری چون خرد – استقلال، سلطه یا اهلیت ارتباط، همکاری و واکنش گاهاً به آنها نسبت داده می شود (Elsan & Subaty, 2009). برنامه های پیشرفته و لایه بندی شده متعدد می توانند عملکردهای واقعی خودمختارترین عوامل و واکنش های

⁹. Software Agent

¹⁰. Electronic Agent

¹¹. Interaction

¹². Entire Area

¹³. Agent-Based

¹⁴. Mediated

¹⁵. Electronic Agent

¹⁶. Legal Entities

سیستم پیام خودکار را پیش بینی نمایند؛ ولی عوامل الکترونیکی پیشرفته که با سامانه هوشمند تجهیز شده اند فعالیتهای مبتنی بر الگوریتم هایی که سیستم عامل آن را تعریف کرده است - حتی اگر انتخاب تعریف شده غیر قابل پیش بینی باشد- را انجام می دهند.

۶. زمان و مکان تشکیل قرارداد :

قرارداد در زمانی منعقد می شود که سامانه قبولی را ارسال می کند. مکان انعقاد قرارداد نیز محل استقرار سامانه است در عین حال امکان استفاده از خدمات سامانه ممکن است نیازمند داشتن قرارداد قبلی یا اولیه با شخصی باشد که مالکیت سامانه به وی تعلق دارد (همان/صص ۵۷ و ۵۸).

۷. اشتباه الکترونیکی (ماده ۱۴ کنوانسیون) :

با وجود کارآمدی و نقش نرم افزارهای هوشمند در تشکیل خودکار قراردادها امکان بروز خطاء و اشتباه در آن ها نیز وجود دارد. از این رو کنوانسیون، در ماده ۱۴ حق انصراف^{۱۷} را برای متضرر مقرر نموده است (Fangfei Wang, 2010). حق انصراف مختص معاملات از راه دور است و درصدر ماده ۳۷ قانون تجارت الکترونیکی ایران نیز به این امر تصریح گردیده است و طبق مواد ۴۵ و ۴۶ همان قانون حکمی آمره محسوب می شود و مختص خریدار و مصرف کننده است و مبنای آن دو چیز می تواند باشد: ۱) حفظ و رعایت مصالح جامعه در قراردادهای الکترونیکی - ۲) حفظ و حمایت از حقوق مصرف کننده و جلوگیری از ورود ضرر به او (فیضی کچاب، ۱۳۸۹)

۸. نظریات ارائه شده درباره ماهیت کارکردی نرم افزار هوشمند :

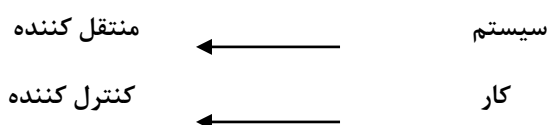
۸-۱- سامانه پیام خودکار به عنوان شخص : سامانه به نمایندگی از مالک خود قرارداد را منعقد می کند. مطابق با این دیدگاه، چون دارنده سامانه به هنگام انعقاد قرارداد به طور مستقیم در جریان فعالیت های سامانه نیست پس برای حمایت از اشخاصی که با سامانه وارد قرارداد می شوند شخصیت و استقلال قائل شده اند. این نظریه با این تحلیل تقویت می شود که سامانه همانند انسان هوشمند بوده و می تواند طرف ایجاب و قبول قرار گیرد زیرا که نوع قصد کننده تاثیری در عقد نداشته و آنچه اهمیت دارد انعقاد قرارداد توسط شخص هوشمند است که این ویژگی در سامانه نیز متصور است (السان، صص ۳۳-۳۴).

۸-۲- سامانه پیام خودکار به عنوان ابزار پیام رسانی : ابزارهای الکترونیکی بیشتر ماهیت وسیله دارند تا شخص و ابزاری هستند در ید اشخاص حقیقی و داری اهلیت نمی باشند. از خود اختیاری نداشته و داده های وارده و طراحی شده توسط مالکان و طراحان خود را اجرا می کنند. در نتیجه قرارداد زمانی منعقد می شود که دو طرف شخصیت و اهلیت داشته و بر سامانه خود مالکیت داشته باشند. بنابراین قرارداد منعقد شده بوسیله سامانه پیام خودکار تنها در مواردی لازم الاجراست که مالک به منظور بررسی عملکرد و تغییر در شرایط قراردادی در مواردی که به نفع اوست بدان دسترسی داشته باشد.

۹. ماهیت حقوقی نرم افزار هوشمند :

چون نمایندگی هوشمند موقعیت تثبیت شده قانونی و یا قضائی ندارد لذا این پرسش به میان می آید که آیا قرارداد منعقد شده بوسیله نمایندگی هوشمند قابلیت این را دارد که شخص را متعهد نماید یا خیر؟ (همان، ص ۷۴). ۴ راه حل جهت رفع مشکل ارائه شده است :

الف) نمایندگی هوشمند دارای شخصیت حقوقی است. مطابق این نظریه هر سامانه نرم افزاری خودکار اهلیت لازم برای انعقاد قرارداد را به عنوان یک شخصیت حقوقی بر پایه ضروریات اجتماعی داراست و ضرورتی ندارد که از جهت اهلیت و تصمیم گیری با شخص حقوقی همانند شخص حقیقی رفتار شود. (همان، ص ۷۵). اعطای شخصیت حقوقی، شناسائی جانشینی همیشگی تا انحلال آن شخصیت است. البته فرض شخص حقیقی برای آن به دلیل عدم دخالت انسان اندکی دشوار است زیرا ؛ ۱- اصولاً شخص حقوقی اعمالش توسط اشخاص حقیقی اداره می شود. (همان، ص ۷۶)؛ ۲- سامانه هوشمند همانند سایر وسایل ارتباطی است (ابزاری برای انتقال اراده شخص است و این عقد منتسب به کاربر این سامانه است (همان، ص ۷۹)؛ زیرا کنترل کننده انسانی است که قرارداد را از طریق این وسایل ارتباطی منعقد می کند و اراده خود را اعلام می نماید.

¹⁷. the right to withdraw

ایراد وارد بر این نظریه این است که سیستم هوشمند شرایطی را بوجود می آورد که کاربر از آن بی خبر است پس چگونه می توان کاربر ملزم به قراردادی دانست که از آن بی خبر بوده است ؟

ب) سامانه هوشمند به عنوان وکیل کاربر: مطابق نظریه سامانه هوشمند یک نماینده الکترونیکی خودمختار تلقی می شود، به همین دلیل امکان انعقاد قرارداد از طریق نمایندگی الکترونیکی در قانون متحدالشکل راجع به معاملات الکترونیکی ایالات متحده آمریکا تصریح شده است (ماده ۱۴ UETA) - (همان، ص ۸۰). البته در این مورد نیز نسبت دادن رضایت به سامانه امری نامعقول به نظر می رسد که دلایل توجیهی آن به شرح ذیل است: ۱) عدم ضرورت اهلیت کامل قراردادی وکیل: نیازی نیست وکیل اهلیت کامل انعقاد قرار داشته باشد بلکه همین اندازه که بتواند قرارداد منعقد نماید کافی است لیکن این تحلیل با این تصور که سامانه دارای اراده نیست و اختلاط بین مفهوم فقدان اهلیت لازم برای یک عمل حقوقی و نداشتن شخصیت برای انعقاد قرارداد قابل دفاع نیست. (همان، ص ۸۱ و ۸۲؛ ب) قرارداد به معنای توافق در همان موضوع: بر این اساس آنچه تشکیل دهنده قرارداد است توافق می باشد خواه توافق توسط دو انسان باشد یا یک انسان با سامانه هوشمند. (همان، ص ۸۳ ج) سامانه به عنوان ادامه دهنده کار انسانی و یا عملکرد مشترک (Kerr, 2001).

ج) اعمال تئوری رضایت نسبت به نماینده الکترونیکی: برخلاف حقوق فرانسه که در مورد سامانه هوشمند با ایراد مواجه است که چگونه اراده و اختیار باطنی و درونی سامانه قابل توجیه است و چگونه می توان آن را تحلیل کرد، در حقوق کامن لا، بنا به نظریه انعقاد قرارداد با اراده ظاهری این موضوع قابل تأمل است که آیا شخص متعارف از شرایط پیشنهادی اعلام شده توسط طرف مقابل آگاه بوده است یا خیر ؟ (همان، ص ۸۲ و ۸۳).

د) نمایندگی هوشمند دارای ماهیت مستقل: قراردادهای منعقد شده توسط سیستم های رایانه ای یا الکترونیکی به عنوان شیوه های فرا مدرن انعقاد قرارداد شناخته شده اند که با توجه به پذیرش اصل رضائی بودن اعمال حقوقی در حقوق ایران (ماده ۱۰ قانون مدنی) و استثنائی بودن تشریفات در انعقاد عقود و اینکه رایانه دستگاهی تکامل یافته تر از سایر ابزارهای ارتباطی است و می توان اعلام و انتقال اراده را از طریق رایانه اعلام قطعی اراده و بیانگر قصد و رضا دانست، قابل شناسائی است (کریمی، ۱۳۹۰، صص ۱۱۵-۱۱۳). اصل رضایی بودن اعمال حقوقی نشأت گرفته از نهاد حقوقی «اصالت اراده»^{۱۸} در مقابل مکتب «شکل گرایی»^{۱۹} است. این اصل مبین این معناست که وجود اراده جهت ایجاد، اثر گذاری و قابلیت اثبات و استناد به یک عمل حقوقی کفایت می کند و در این مقوله وجود شکل یا تشریفات خاص لازم نیست (کریمی، ۱۳۹۰، ص ۹). لذا با احترام به اراده اشخاصی که خواسته اند نسبت به قراردادهای منعقد شده توسط سامانه هوشمند ملتزم گردند و روابط حقوقی خود را بر این پایه استوار کنند، می توان قراردادهای منعقد شده توسط این سامانه ها را قراردادهای مستقلی دانست؛ هرچند آثار این قراردادهای گریبانگیر کاربران آن خواهد بود. همانطور که به عقیده برخی پذیرش نظریه عدم اهلیت در خصوص سامانه هوشمند قابل قبول نیست و بایستی بین عدم توانائی و پیچیدگی فهم اراده طرفین در انعقاد قرارداد تفاوت قائل شد (Kerr, 1998).

۲-۹. انتساب داده پیام الکترونیکی ارسالی توسط سیستم خودکار یا خودمختار:

در اینجا داده پیام منتسب به اصل ساز است. قانون نمونه آنستیرال در بند ۲ با ماده ۱۳ سال ۱۹۹۶ م بیان داشته است:

در ارتباط با اصل ساز و مخاطب (طرفین قرارداد) داده پیام فرض می شود که منتسب به طرف قراردادی است در صورتی که آن بوسیله یک سیستم اطلاعاتی از قبل طراحی شده (برنامه ریزی شده) توسط طرف قراردادی یا نماینده او بطور خودکار اجرا و ارسال شده باشد. در بند (ز) ماده ۴ کنواسیون ۲۰۰۵ م ژنو با استفاده از عبارت سیستم پیام خودکار تعمیم بیش تری به موضوع داده شده و آمده است: «سیستم پیام خودکار عبارت است از برنامه رایانه ای، ابزار الکترونیکی و یا دیگر ابزار خودکار مورد استفاده جهت مبادرت به انجام یک عمل در پاسخ کلی یا جزئی به داده پیام ها یا عملکرد ها بدون اینکه هرگاه سیستم به انجام عملی مبادرت نموده و یا پاسخی دهد انسان عمل یا پاسخ مورد نظر را مرور نموده و یا در آن دخالت کند» (همان، ۱۰۵) و سعی داشته قراردادهای اتوماتیک سیستم خودکار را به سیستم خودمختار به معنای استفاده از هوش مصنوعی در انعقاد قرارداد توسعه دهد. (محمدی، ص ۱۰۶).

نتیجه گیری:

با توجه به پیشرفت روزافزون نرم افزارهای هوشمند و افزایش کارآمدی و تسریع و تسهیل امورات تجاری بواسطه آن ها ناگزیر از استفاده از این نرم افزارها در انعقاد قراردادهای هستیم. لذا به نظر می رسد بایستی نرم افزارهای هوشمند را دارای شخصیتی منحصر بفرد بدانیم که بنا

¹⁸. consensualisme

¹⁹. formalisme

به دستورات از پیش تعیین شده ای که قبلاً به آن داده شده است که خارج از این محدوده نمی تواند انعقاد قرارداد نماید عمل می کند و قراردادهای منعقد از این طریق را حائز الزام و دارای اثر قانونی بشناسیم. امری که ماده ۱۲ کنوانسیون نیز بدان اشاره داشته و اعتبار قراردادهای منعقد بدون مداخله یا نظارت انسان را به رسمیت شناخته است. البته نظر به اینکه ایران ملحق به کمیسیون مذکور نبوده عملاً اجرای آن در روابط حقوقی داخلی مشکل خواهد بود.

مراجع

الف - فارسی

کتاب

- ۱- السان، مصطفی. (۱۳۹۳). حقوق تجارت الکترونیکی، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی: تهران
- ۲- کاویار، میرحسینی. (۱۳۸۷). انعقاد قراردادهای الکترونیکی بین المللی در جدیدترین کنوانسیون سازمان ملل متحد، مجله حقوقی بین المللی، شماره ۳۹. [ترجمه]
- ۳- محمدی، مرتضی. (۱۳۹۳). انعقاد قراردادهای الکترونیکی، چاپ اول، دانشگاه مفید: قم

مقاله

- ۴- آهنی، بتول. (۱۳۹۱). اعتبار و نفوذ قراردادهای الکترونیکی، دوره ۴۲، شماره ۱، صص ۳۷-۵۲
- ۵- چکاب، فیضی. (۱۳۹۰). لحظه انعقاد قرارداد از طریق واسطه های الکترونیک، دانشکده علامه طباطبائی
- ۶- مقامی نیا، محمد. (۱۳۹۱). نحوه انعقاد قراردادهای الکترونیکی و ویژگی های آن، مجله دانش حقوق مدنی، دوره ۱، شماره ۱

قوانین

- ۷- قانون متحدالشکل راجع به معاملات الکترونیکی ایالات متحده آمریکا
- ۸- قانون تجارت الکترونیکی ایران

ب - انگلیسی

Books

- 9- Fangfei Wang, Faye. (2010) , Law of Electronic Commercial Transactions: Contemporary Issues in the EU, US, and China, Routledge Research in IT and E-Commerce Law, New York .pp. 288, Reviewed by Seth W. Brooks Journal of High Technology Law Suffolk University Law School
- 10- Paul Przemyslaw Polanski .(2007). International electronic contracting in the newest UN Convention, Journal of International Commercial Law and Technology, Vol. 2. Issue 3.

Article

11- Kilian, Wolfgang. (2008). The united nations convention on the use of electronic communications in international contracts, Kluwer law international, p 184-191.

12- R. KERR, IAN.(2001). Ensuring the Success of Contract Formation in Agent-Mediated Electronic Commerce, Electronic Commerce Research, 1: 183-202 :Kluwer Academic Publishers.

13- Elsan, Mostafa & Subaty, Muhammad.(2009). Contract Formation Using Automated Message System: Survey of Islamic Contract Law and Arab Law Quarterly, Vol. 23, No. 2 , pp. 167-180, Published by: Brill Stable

Convention & Statute

14- United Nations Convention on the use of electronic communication contracts (2005)

15- E-commerce Directive